

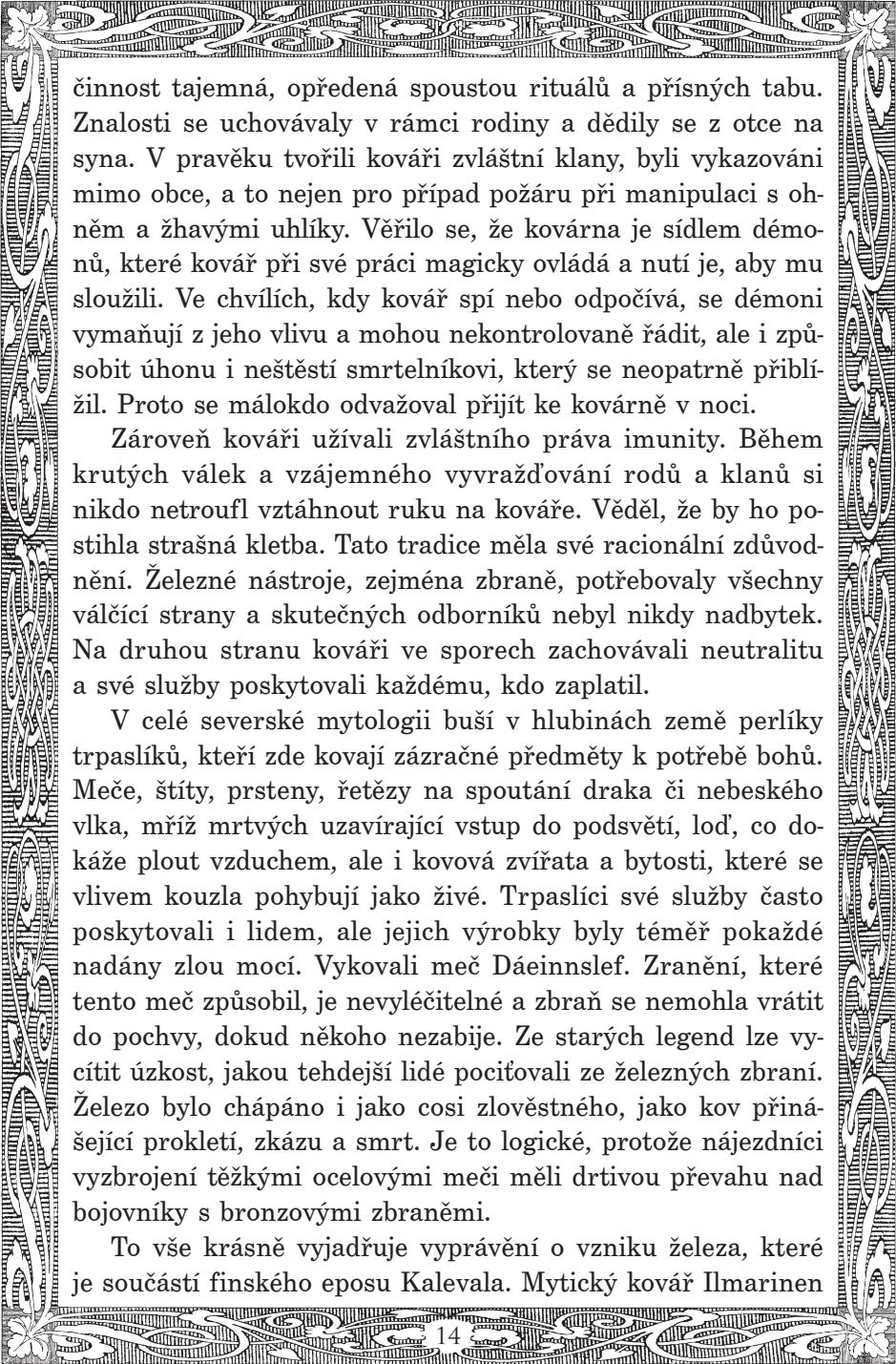
PŘEDMLUVA

Všichni spěcháme vstříc příštím dnům v naději, že budou lepší než ty, které jsou již za námi. Jen ve výjimečných chvílích volna se v nás ozvou jejich ohlasy v podobě bájí, pověstí, pohádek a podivných snů. Jsou v nich uloženy zkušenosti a příběhy mnoha generací lidí, kteří stejně jako my spěchali kdysi vstříc budoucnosti.

Když někdy v těch vzácných chvílích volna zabloudíme do hor, lesů a strání, zadíváme se kol kolem, zjistíme, že nás okolní příroda přitahuje podivným kouzlem a nevšední krásou. Stopy zvěře, let ptáků, nahořklá vůně mechů a jehličí, rosa v trávě, vycházející slunce i červenající západ navozují atmosféru. Ticho studánky i veselé zvuky klokotajících horských potůčků, potoků, zprvu bystrých a posléze klidných řek svádějí k zamyšlení. Človče, odkud jsi přišel, co jsi a kam směřuješ?

V mlhavém oparu minulosti se zjevují postavy a děje starých mýtů. Z nich vyplývá, že kovář byl považován za božskou bytost, která stála u zrodu kosmu. Kdesi v hlubinách země, za svitu syčících ohňů a bublající lávy přetváří tajemný gigant svět. Pod údery jeho obřího kladiva se otřásá země. Řecký Héfaistos, starořímský Vulkán, germánský Wieland, Kyklópové – obři, ale i trpaslíci a skřeti poskytují člověku úžasné dary. Je nutno k nim přistupovat velice obezřetně. Nejsou dobří ani zlí, mnohdy se zdá, že je mimo jejich řemeslo nic nezajímá. V obraze podzemních kovářů tvořících v nitru posvátných hor se jistě promítala dávná zkušenost lidstva se sopečnými jevy, kdy bývá země přetvářena v ohni a dýmu, jako by ji zpracovával na kovadlině nějaký obří kovář.

Ztotožňovat božské kováře se sopkami mohli lidé teprve od chvíle, kdy poznali skutečné kováře. Zpracování kovů byla

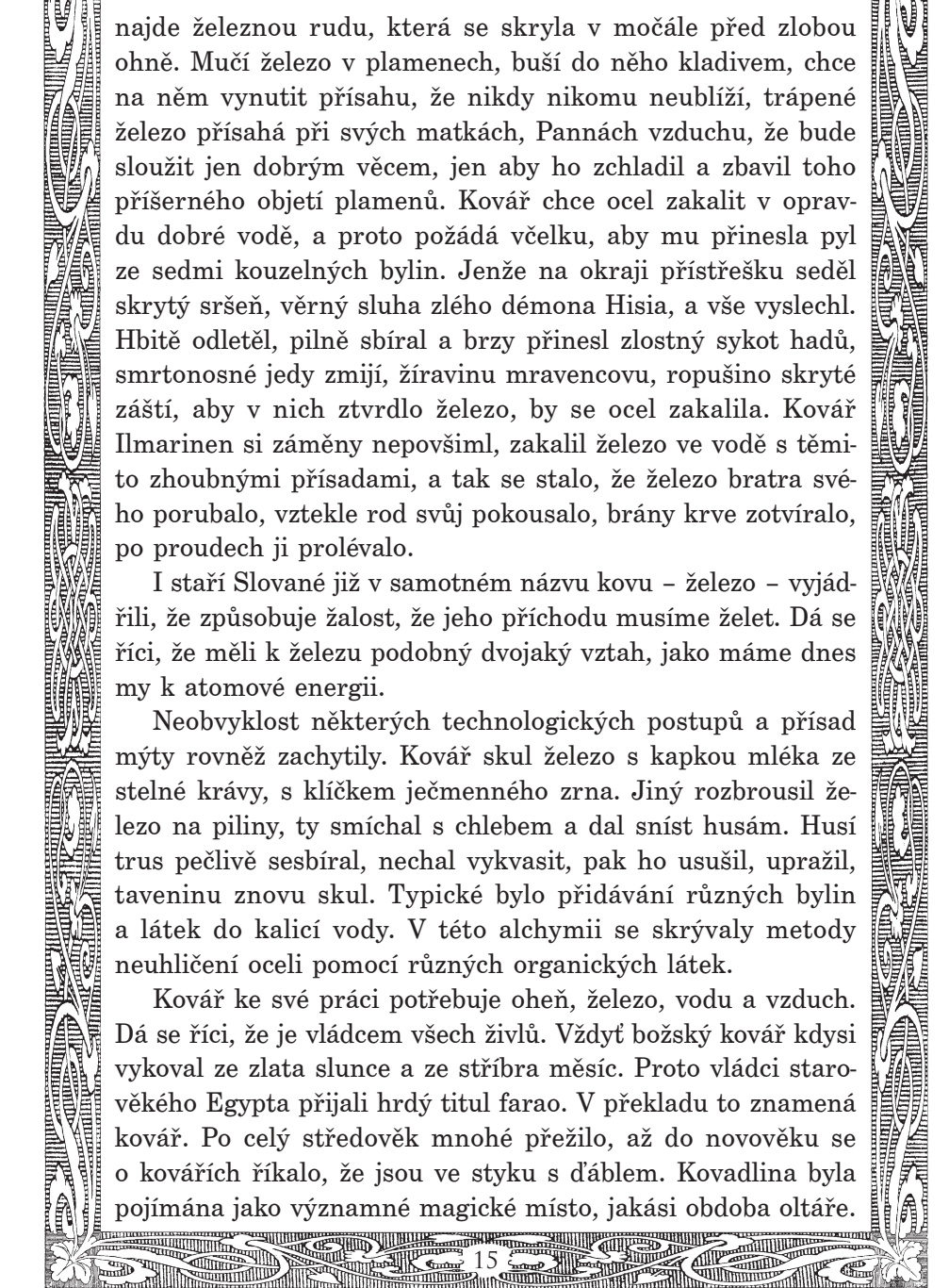

činnost tajemná, opředená spoustou rituálů a přísných tabu. Znalosti se uchovávaly v rámci rodiny a dědily se z otce na syna. V pravěku tvořili kováři zvláštní klany, byli vykazováni mimo obce, a to nejen pro případ požáru při manipulaci s ohněm a žhavými uhlíky. Věřilo se, že kovárna je sídlem démonů, které kovář při své práci magicky ovládá a nutí je, aby mu sloužili. Ve chvílích, kdy kovář spí nebo odpočívá, se démoni vymaňují z jeho vlivu a mohou nekontrolovaně řídit, ale i způsobit úhonu i neštěstí smrtelníkovi, který se neopatrně přiblížil. Proto se málokdo odvažoval přijít ke kovárně v noci.

Zároveň kováři užívali zvláštního práva imunity. Během krutých válek a vzájemného vyvražďování rodů a klanů si nikdo netroufl vztáhnout ruku na kováře. Věděl, že by ho postihla strašná kletba. Tato tradice měla své racionální zdůvodnění. Železné nástroje, zejména zbraně, potřebovaly všechny válčící strany a skutečných odborníků nebyl nikdy nadbytek. Na druhou stranu kováři ve sporech zachovávali neutralitu a své služby poskytovali každému, kdo zaplatil.

V celé severské mytologii buší v hlubinách země perlíky trpaslíků, kteří zde kovají zázračné předměty k potřebě bohů. Meče, štíty, prsteny, řetězy na spoutání draka či nebeského vlka, mříž mrtvých uzavírající vstup do podsvětí, loď, co dokáže plout vzduchem, ale i kovová zvířata a bytosti, které se vlivem kouzla pohybují jako živé. Trpaslíci své služby často poskytovali i lidem, ale jejich výrobky byly téměř pokaždé nadány zlou mocí. Vykovali meč Dáeinnslef. Zranění, které tento meč způsobil, je nevléčitelné a zbraň se nemohla vrátit do pochvy, dokud někoho nezabije. Ze starých legend lze vyčítit úzkost, jakou tehdejší lidé pociťovali ze železných zbraní. Železo bylo chápáno i jako cosi zlověstného, jako kov přinášející prokletí, zkázu a smrt. Je to logické, protože nájezdníci vyzbrojení těžkými ocelovými meči měli drtivou převahu nad bojovníky s bronzovými zbraněmi.

To vše krásně vyjadřuje vyprávění o vzniku železa, které je součástí finského eposu Kalevala. Mytický kovář Ilmarinen

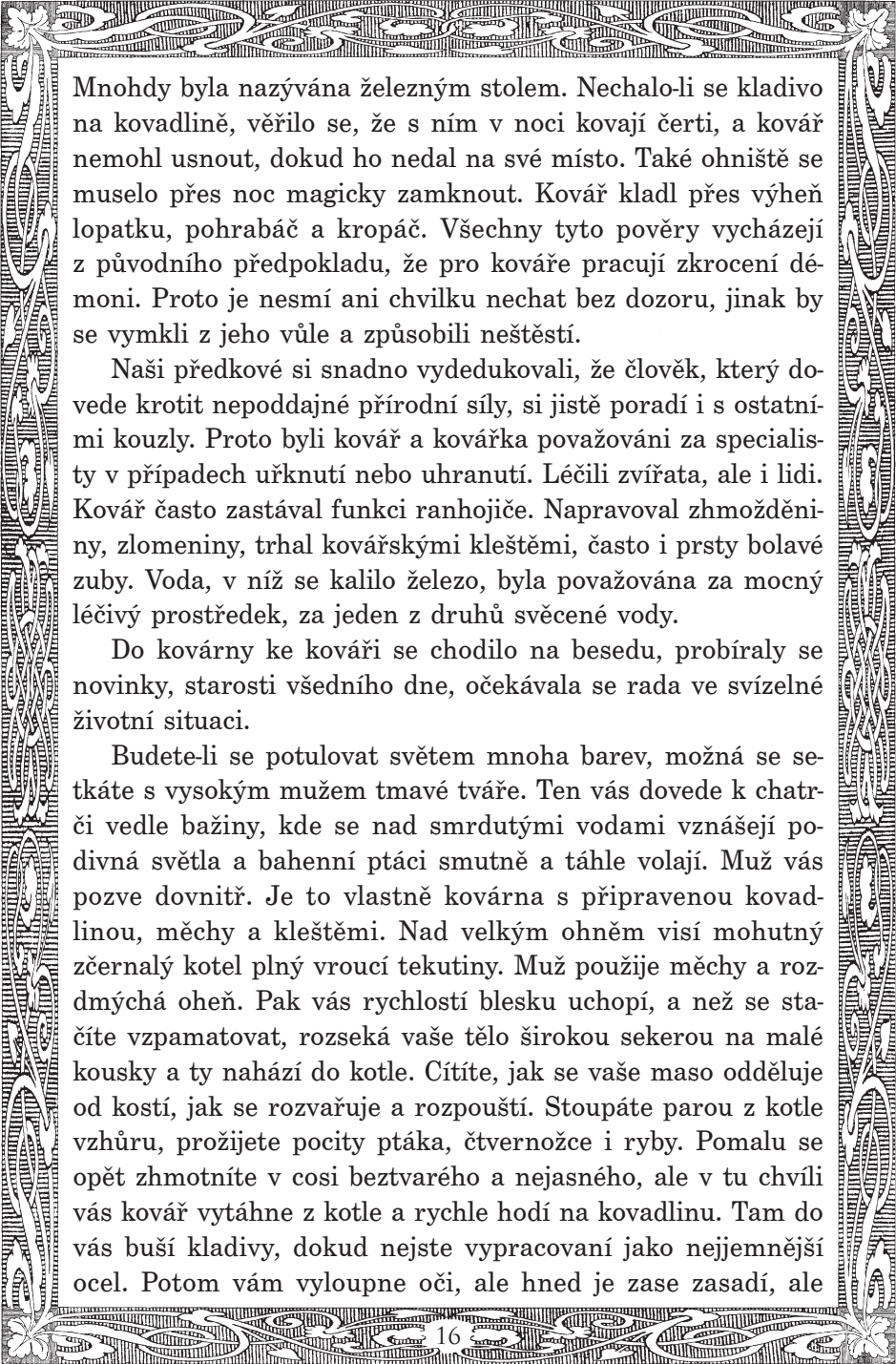

najde železnou rudu, která se skryla v močále před zlobou ohně. Mučí železo v plamenech, buší do něho kladivem, chce na něm vynutit přísahu, že nikdy nikomu neublíží, trápené železo přísahá při svých matkách, Pannách vzduchu, že bude sloužit jen dobrým věcem, jen aby ho zchladil a zbavil toho příšerného objetí plamenů. Kovář chce ocel zakalit v opravdu dobré vodě, a proto požádá včelku, aby mu přinesla pyl ze sedmi kouzelných bylin. Jenže na okraji přístřešku seděl skrytý sršeň, věrný sluha zlého démona Hisia, a vše vyslechl. Hbitě odletěl, pilně sbíral a brzy přinesl zlostný sykot hadů, smrtonosné jedy zmíjí, žiravinu mravencovu, ropušino skryté záští, aby v nich ztvrdlo železo, by se ocel zakalila. Kovář Ilmarinen si záměny nepovšiml, zakalil železo ve vodě s těmito zhoubnými přísadami, a tak se stalo, že železo bratra svého porubalo, vztekle rod svůj pokousalo, brány krve zotvíralo, po proudech ji prolévalo.

I staří Slované již v samotném názvu kovu – železo – vyjádřili, že způsobuje žalost, že jeho příchodu musíme želet. Dá se říci, že měli k železu podobný dvojaký vztah, jako máme dnes my k atomové energii.

Neobvyklost některých technologických postupů a přísad mýty rovněž zachytily. Kovář skul železo s kapkou mléka ze stelné krávy, s klíčkem ječmenného zrna. Jiný rozbrousil železo na piliny, ty smíchal s chlebem a dal sníst husám. Husí trus pečlivě sesbíral, nechal vykvasit, pak ho usušil, upražil, taveninu znovu skul. Typické bylo přidávání různých bylin a látek do kalicí vody. V této alchymii se skrývaly metody neuhličení oceli pomocí různých organických látek.

Kovář ke své práci potřebuje oheň, železo, vodu a vzduch. Dá se říci, že je vládcem všech živlů. Vždyť božský kovář kdysi vykoval ze zlata slunce a ze stříbra měsíc. Proto vládci starověkého Egypta přijali hrdý titul farao. V překladu to znamená kovář. Po celý středověk mnohé přežilo, až do novověku se o kovářích říkalo, že jsou ve styku s ďáblem. Kovadlina byla pojímána jako významné magické místo, jakási obdoba oltáře.

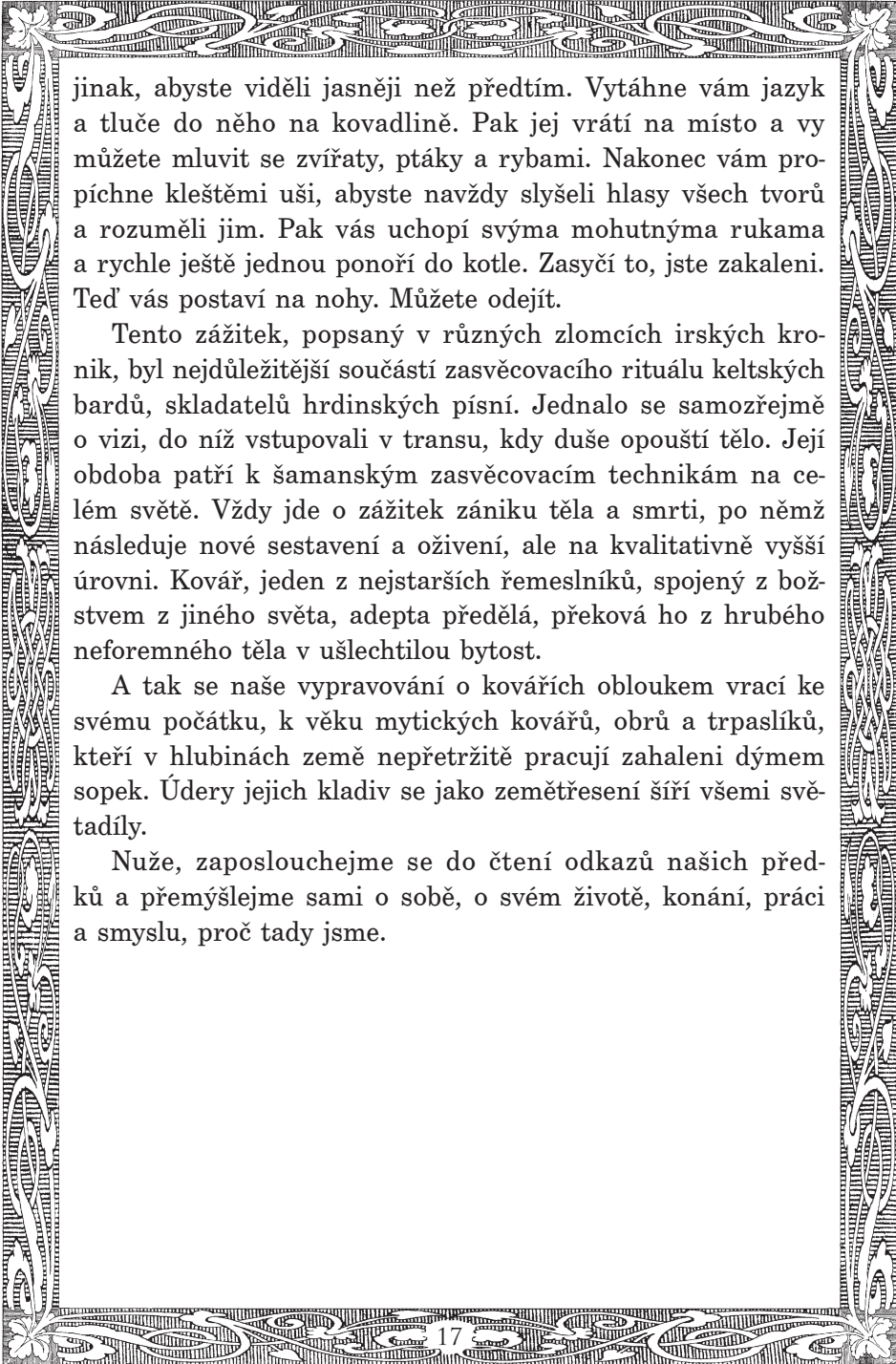

Mnohdy byla nazývána železným stolem. Nechalo-li se kladivo na kovadině, věřilo se, že s ním v noci kovají čerti, a kovář nemohl usnout, dokud ho nedal na své místo. Také ohniště se muselo přes noc magicky zamknout. Kovář kladl přes výheň lopatku, pohrabáč a kropáč. Všechny tyto pověry vycházejí z původního předpokladu, že pro kováře pracují zkrocení démoni. Proto je nesmí ani chvilku nechat bez dozoru, jinak by se vymkli z jeho vůle a způsobili neštěstí.

Naši předkové si snadno vydedukovali, že člověk, který dovede krotit nepoddajné přírodní síly, si jistě poradí i s ostatními kouzly. Proto byli kovář a kovářka považováni za specialisty v případech uřknutí nebo uhranutí. Léčili zvířata, ale i lidi. Kovář často zastával funkci ranhojiče. Napravoval zhmožděny, zlomeniny, trhal kovářskými kleštěmi, často i prsty bolavé zuby. Voda, v níž se kalilo železo, byla považována za mocný léčivý prostředek, za jeden z druhů svčené vody.

Do kovárny ke kováři se chodilo na besedu, probíraly se novinky, starosti všedního dne, očekávala se rada ve svízelné životní situaci.

Budete-li se potulovat světem mnoha barev, možná se setkáte s vysokým mužem tmavé tváře. Ten vás dovede k chatrči vedle bažiny, kde se nad smrdutými vodami vznášejí podivná světla a bahenní ptáci smutně a táhle volají. Muž vás pozve dovnitř. Je to vlastně kovárna s připravenou kovadinou, měchy a kleštěmi. Nad velkým ohněm visí mohutný zčernalý kotel plný vroucí tekutiny. Muž použije měchy a rozdmýchá oheň. Pak vás rychlostí blesku uchopí, a než se stačíte vzpamatovat, rozseká vaše tělo širokou sekerou na malé kousky a ty nahází do kotle. Cítíte, jak se vaše maso odděluje od kostí, jak se rozvaňuje a rozpouští. Stoupáte parou z kotle vzhůru, prožijete pocity ptáka, čtvernožce i ryby. Pomalu se opět zhmotníte v cosi beztvarého a nejasného, ale v tu chvíli vás kovář vytáhne z kotle a rychle hodí na kovadinu. Tam do vás buší kladivy, dokud nejste vypracovaní jako nejjemnější ocel. Potom vám vyloupne oči, ale hned je zase zasadí, ale

jinak, abyste viděli jasněji než předtím. Vytáhne vám jazyk a tluče do něho na kovadlině. Pak jej vrátí na místo a vy můžete mluvit se zvířaty, ptáky a rybami. Nakonec vám propíchne kleštěmi uši, abyste navždy slyšeli hlasy všech tvorů a rozuměli jim. Pak vás uchopí svýma mohutnýma rukama a rychle ještě jednou ponoří do kotle. Zasyčí to, jste zakaleni. Teď vás postaví na nohy. Můžete odejít.

Tento zážitek, popsáný v různých zlomcích irských kronik, byl nejdůležitější součástí zasvěcovacího rituálu keltských bardů, skladatelů hrdinských písní. Jednalo se samozřejmě o vizi, do níž vstupovali v transu, kdy duše opouští tělo. Její obdoba patří k šamanským zasvěcovacím technikám na celém světě. Vždy jde o zážitek zániku těla a smrti, po němž následuje nové sestavení a oživení, ale na kvalitativně vyšší úrovni. Kovář, jeden z nejstarších řemeslníků, spojený z božstvem z jiného světa, adepta předělá, překová ho z hrubého neforemného těla v ušlechtilou bytost.

A tak se naše vypravování o kovářích obloukem vrací ke svému počátku, k věku mytických kovářů, obrů a trpaslíků, kteří v hlubinách země nepřetržitě pracují zahalení dýmem sopek. Údery jejich kladiv se jako zemětřesení šíří všemi světadily.

Nuže, zaposlouchejme se do čtení odkazů našich předků a přemýšlejme sami o sobě, o svém životě, konání, práci a smyslu, proč tady jsme.

OLYMPSKÝ MÝTUS O STVOŘENÍ SVĚTA

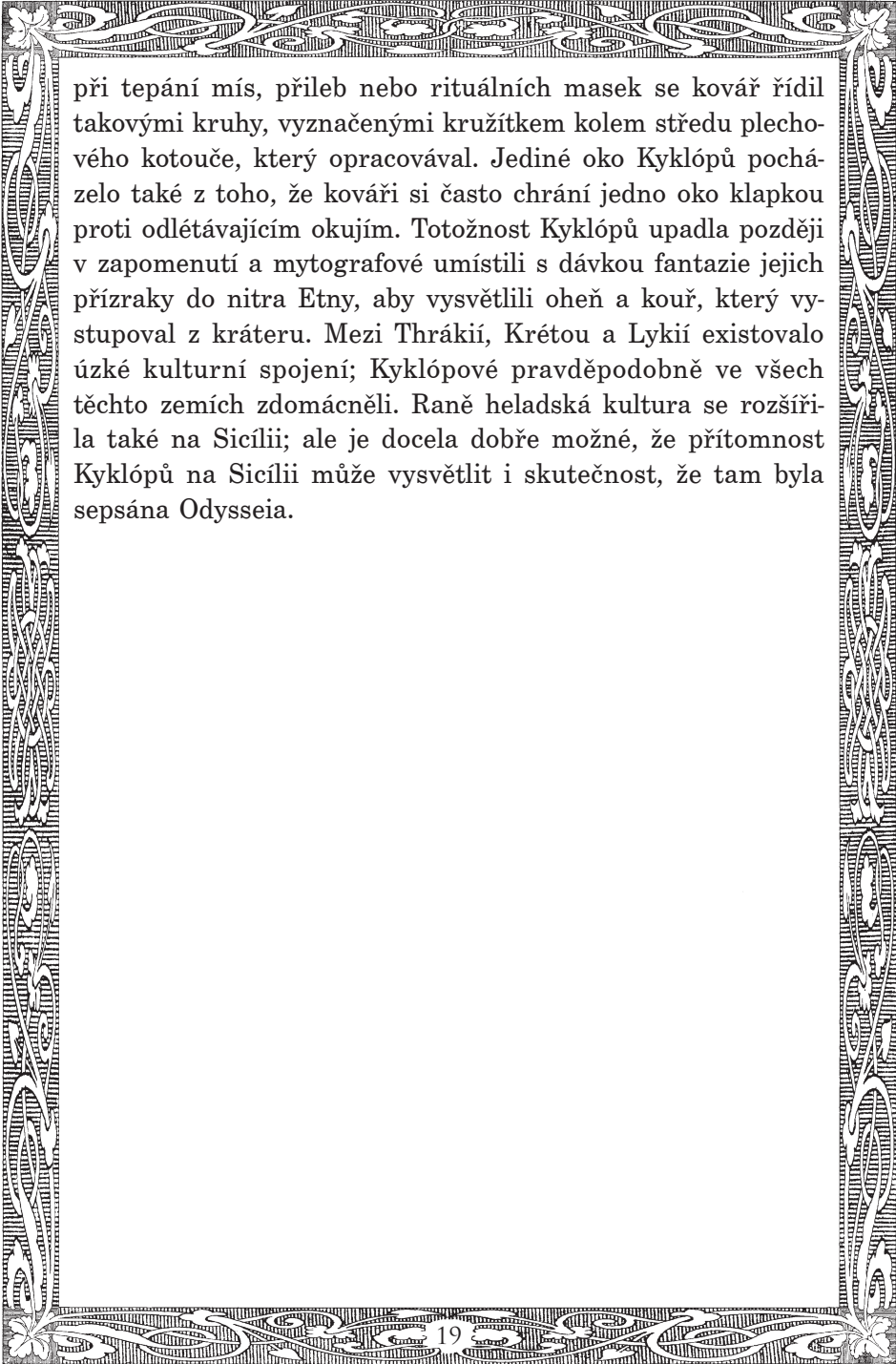
Na počátku všech věcí se matka Země vynořila z Chaosu a ve spánku porodila syna Úrana. Hleděl na ni laskavě z hor, oplodňoval deštěm její tajné skuliny a ona rodila trávu, květiny a stromy s příslušnými zvířaty a ptáky. Tentýž déšť způsobil, že řeky tekly a kotliny se naplňovaly vodou; tak vznikla jezera a moře.

Její první děti, storucí obři Briareós, Gygés a Kottos, měly podobu napůl lidskou. Pak se objevili tři divocí jednoocí Kyklópové, stavitelé obrovských staveb a mistři kovářského řemesla, kteří žili nejprve v Thrákii, později na Krétě a v Lykii. S jejich syny se Odysseus setkal na Sicílii. Jmenovali se Brontés, Steropés a Argés a v podzemí sopky Etny sídlili jejich duchové, protože je samotné zabil Apollón, aby pomstil Asklépiovu smrt.

Libyjci však tvrdí, že před Storukými se narodil Garamás, a když povstal z nížiny, nabídl prý matce Zemi oběť v podobě sladkých žaludů.

Tento patriarchální mýtus o Úranovi byl oficiálně přijat v olympském náboženském systému. Úranos, jehož jméno dostalo později význam „obloha“, získal pravděpodobně své postavení protoce díky tomu, že byl ztotožňován s pastýřským bohem Varunou, jedním z ariánské božské trojice.

Kyklópové, jak se zdá, byli cechem raně heladských kovářů, kteří zpracovávali bronz. Kyklóps znamená „kruhový“ a kováři byli pravděpodobně tetováni na čele soustřednými kruhy na znamení úcty ke Slunci, z něhož pocházel oheň v jejich výhni; Thrákové se tetovali až do klasického období. Soustředné kruhy tvoří součást tajemností kovářského umění:

při tepání mís, přileb nebo rituálních masek se kovář řídil takovými kruhy, vyznačenými kružítkem kolem středu plechového kotouče, který opracovával. Jediné oko Kyklópů pocházelo také z toho, že kováři si často chrání jedno oko klapkou proti odlétávajícím okujím. Totožnost Kyklópů upadla později v zapomenutí a mytografové umístili s dávkou fantazie jejich přízraky do nitra Etny, aby vysvětlili oheň a kouř, který vystupoval z kráteru. Mezi Thrákií, Krétou a Lykií existovalo úzké kulturní spojení; Kyklópové pravděpodobně ve všech těchto zemích zdomácněli. Raně heladská kultura se rozšířila také na Sicílii; ale je docela dobře možné, že přítomnost Kyklópů na Sicílii může vysvětlit i skutečnost, že tam byla sepsána Odysseia.